

Svet ako v pokrivenom zrkadle

BORIS RAKOVSKÝ

V predošlom čísle sme uverejnili svedectvo ženy, ktorá strávila niekoľko rokov v spoločenstve tuzemských „šamanov“, čo sa jej takmer stalo osudným.. Niekoľko mesiacov sa spamätávala z následkov, ktoré na ňu tento pobyt zanechal, a o svoju rodinu neprišla len vďaka jej odchodu z tejto kontroverznej komunity. Táto úprimná výpoveď však vyprovokovala aj inú bývalú stúpenkyňu slovenského šamanizmu (na jej žiadosť vystupuje v rozhovore anonymne). Skontaktovala sa s našou redakciou a tak vznikol tento zaujímavý rozhovor.

Na vlne záujmu o starobylé prírodné náboženstvá a duchovné tradície sa nesie aj šamanizmus. Avšak naša spoločnosť ho vníma skôr ako čosi exotické až bizarné a na ľudí, ktorí ho praktizujú sa pozerá ako na čudákov. Ako ste sa vy ocitli na tejto tak nebezpečnej a neprebádanej okultnej ceste?

Jedného dňa som sa zúčastnila na jednej prednáške venovanej šamanizmu. Viedla ju istá pani Marína, ktorá ma ihneď zaujala, a cítila som, akoby to bolo niečo, na čo som už dlho čakala. Prihlásila som sa teda na jej základný seminár. Ona a dievčatá, ktoré ju všade sprevádzajú, boli ku mne od začiatku veľmi milé a tak som tam začala chodiť pravidelne. Aj keď už vtedy vo mne blikalo varovné svetielko, keď som videla love bombing čo spustili na istú nešťastnú účastníčku jedného seminára, ktorá chcela z neho odísť. No odignorovala som to a na semináre som chodila i naďalej. Dokonca som sa kvôli nim vzdala všetkých svojich snov, ktoré som mala o svojom živote.

Už od tínedžerského veku som sa zaujímala o rôzne náboženstvá, navštevovala som rôzne prednášky so záberom od budhizmu cez tradičné liečiteľstvo až po sahadžajogu, avšak ani jedna z nich ma neoslovila tak, ako práve prednáška pani Maríny. Biblii, ktorú som sa pokúsila čítať, som vtedy moc nerozumela, a keďže v rodine ma k žiadnemu náboženstvu nikdy nikto neviedol, pustila som sa do hľadania sama..

O šamanizme sa na Slovensku veľa toho nevie. Môžete povedať, ako sa k nám vlastne dostal a kto je jeho hlavným protagonistom?

Jedného dňa sa na Slovensku dali dokopy tri ženy - nazvime ich Marína, Valentína a Amália - a založili Centrum pre štúdium šamanizmu. Stretli sa na šamanských seminároch, ktoré usporadúval Annwin - Centrum na podporu a rozvoj ľudského potenciálu. Časom sa však medzi pani Marínou a pani Valentínou vyskytli nezhody. Pani Amália prešla na stranu pani Maríny a stala sa jednou z jej

verných. Dnes obe - Marína i Valentína - usporadúvajú každá osve svoje semináre a majú vlastný okruh ľudí. Pani Valentínu môžete stretnúť na rôznych prednáškach, pani Marína už okruh ľudí okolo nej považuje viac-menej za uzavretý a tak prednášky robí zriedkavo, ak ešte vôbec.

Aké sú ideové pramene Nadácie pre štúdium šamanizmu?

Slovenské Centrum pre štúdium šamanizmu bolo akousi odnožou americkej Foundation for shamanic studies. Nadáciu založil roku 1985 antropológ Michael Harner. Ten upustil od tradičných akademických výskumných metód a vyskúšal si to, čo by iný antropológ len pozoroval a popisoval, na vlastnej koži. Podstúpil šamanskú iniciáciu v hornej Amazónii. Po jeho návrate do USA však jeho študenti nechceli iba počúvať o tom, čo tam zažil, chceli si to aj oni sami vyskúšať. A tak Harner založil vlastnú nadáciu a začal vyučovať šamanský pohľad na svet a šamanské liečenie.

Harner vytvoril tzv. *core shamanism* - jadrový šamanizmus zahŕňajúci v sebe univerzálne princípy šamanizmu zozbierané z rôznych kultúr. Zaujímavosťou šamanizmu a zároveň jednou z vecí, ktoré ma k nemu pritiahli, bolo, že aj napriek tomu, že rôzne kmene žili v rôznych kútoch sveta, vzdialených od seba i tisíce kilometrov, nemali telefón či internet ani spolu nijako nekomunikovali, sú ich praktiky a pohľad na svet veľmi podobné, ba až totožné. A práve z týchto spoločných techník Harner zostavil svoj program výučby šamanizmu, ktorý nie je orientovaný len na jednu kultúru a tak je použiteľný v každej kultúre, bez toho, aby do nej nejako výraznejšie zasahoval.

Jadrový šamanizmus sa vyučuje tiež na Slovensku prostredníctvom seminárov. Tie sú buď základné - seminár *Cesta šamana* (vedie ho tak pani Marína, ako i pani Valentína), alebo nadstavbové, ktoré už idú viac do hĺbky a zaoberajú sa aj rôznymi druhmi šamanizmu ako je napríklad *Keltský šamanizmus*, ktorý vyučuje Tom Cowan. Takisto sa venujú technikám, ako napríklad *Návrat stratenej časti duše*, ktoré u nás vyučoval Paul Uccusic z Rakúska. Ďalšími lektormi nadácie sú i u nás pomerne známy Michael Hasslinger či Sandra Ingermanová.

Čo tvorilo filozofické jadro týchto seminárov?

Na základnom seminári sa ľudia dozvedia o členení niekaždodennej reality - ako sa zvykne na seminároch „druhá strana“, resp. duchovný svet nazývať - na dolný, stredný a horný svet. Tieto tri časti spája os, ktorá má v rôznych národoch inú podobu: ako stĺp, strom, lano, rebrík, u súčasných šamanov napríklad i výťah, no plní tú istú funkciu - dá sa po nej dostať tam, kam človek chce. Túto niekaždodennú realitu obývajú rôzne bytosti - určité inteligentné entity: duchovia majúci podobu človeka, zvierata, rastliny či kameňa a pod.

Šaman s duchmi komunikuje prostredníctvom myšlienok, pocitov a obrazov, ktoré sa v jeho hlave pretavia v slová.

Nedochádzalo počas praktickej časti seminárov k nejakým zmeneným stavom vedomia? Ak áno, aké techniky vám slúžili k jeho navodeniu?

Napríklad bubnovanie na šamanskom bubne. Pri prvom bubnovaní sme si mali najskôr zvyknúť na jeho zvuk, aby sme následne okúsili tzv. *šamanský stav vedomia* - určitý druh zmeneného stavu vedomia - vedomého snenia, pri ktorom má človek vízie, vidí duchov v rôznych podobách, komunikuje s nimi, vykonáva s ich pomocou v niekaždodennej realite určité veci, no na rozdiel napríklad od chorobných stavov alebo nočného snenia je tento stav vedomím úplne riadený, môže byť kedykoľvek prerušený a človek si čiastočne uvedomuje i svoje fyzické telo.

V tomto stave človek zažíva tzv. *šamanské cesty*, ako sa jeho „výlety na druhú stranu“ volajú. Na nich ľudia môžu vidieť rôzne veci a môžu sa im stať rôzne príhody, je to stav niekde medzi denným a nočným snením vyvolaný monotónnym zvukom bubna či hrkálky, no pokročilí šamani sa dokážu do tohto stavu dostať kedykoľvek len jednoduchým zahĺbením sa. Zmenené stavy vedomia môžu vzniknúť aj pozitívom rôznych drog a halucinogénnych látok, ale do určitej miery ho môže vyvolať dokonca i obyčajná cesta autom. Medzi takéto stavy patrí aj *tranz*, kedy napríklad šaman padne bezvládne na zem a leží, či *extáza*, pri ktorej šaman tancuje a hlasno spieva. V slovenských pomeroch sú však tieto prejavy pomerne umiernené a väčšina ľudí, ktorí *šamansky pracujú*, dokážu tieto stavy kontrolovať. No i napriek tomu sa občas počas seminárov ozývajú hlasité výkriky.

Každá šamanská cesta sa končí tzv. *návratovým signálom*, čo je sedem pomalých úderov na bubon plynúcich štyri krát po sebe. Na úplne vrátenie sa z cesty sa odporúča vykonať niečo bežné - napríklad napiť sa vody či urobiť si poznámky z cesty. Po absolvovaní cesty si šaman pamätá, čo na nej zažil. Výnimku tvoria niektoré národy, napríklad v Tibete, kde pri rituáli šaman ide po odpoveď na nejaký problém, komunikuje s duchmi, je v tranze, živo opisuje čo sa na jeho ceste deje, no po návrate si toho veľa nepamätá.

Má šaman nejaké miesto, z ktorého sa odoberá na svoje „výlety“?

Pri ceste do *stredného sveta* si má šaman najst' jemu blízke miesto, z ktorého bude zakaždým začínať svoje putovanie v niekaždodennej realite. Môže to byť napríklad nejaká čistinka v lese, vodopád a pod. Stredný svet je vlastne naša realita, len „z druhej strany“ - z tej duchovnej. Je to miesto, ktoré vidíme povedzme pri bežnom nočnom či dennom snívaní.

A čo spojenci, tajomné bytosti z iného sveta, o ktorých ste sa zmienili?

Ako s nimi šaman spolupracuje a ako ho sprevádzajú na jeho šamanskom putovaní?

Na našich cestách sme si mali nájsť dôležitých duchovných spojencov - bytosti, ktoré šamana sprevádzajú a pomáhajú mu - *silové zviera* a *učiteľa*. Najskôr sme sa vybrali do tzv. *dolného sveta* pre silové zviera - spojenca, ktorý nám dáva silu, sprevádza a ochraňuje nás na našich potulkách v niekaždodennej realite. Má podobu zvieraťa, no môže to byť i zviera aké na zemi neexistuje, resp. zviera, ktorého telo je poskladané z častí tiel bežných zvierat. Keď sme takéto silové zviera našli, požiadali sme ho, aby šlo s nami. Jeden človek ich môže mať aj niekoľko. V dolnom svete podobajúcom sa našej prírode môže šaman stretnúť taktiež duchov rastlín, zvierat, živlov, ale i našich predkov.

Potom naša púť pokračovala do *horného sveta*, kde sme mali nájsť svojho učiteľa, ktorý poradí a pomôže, keď ho o to poprosíme, a ktorý nás určitým spôsobom vedie a učí. Odporúča sa zaniest' mu malý darček, čo môže byť čokoľvek, i celkom obyčajná vec. Horný svet môže byť oblačná krajina, úplnou tmou zahalený či naopak svetlom prežiarený priestor a pod. Tieto tri svety - dolný, stredný a horný - vníma každý človek subjektívne, aj keď určité prvky sú u rôznych ľudí rovnaké. Je to spôsobené tým, že šamanove zážitky sú v mozgu interpretované prostredníctvom toho, čo už pozná.

Prečo vlastne ľudia túžia po takomto nezvyčajnom cestovaní? Je to zo zvedavosti, alebo že by šlo o akýsi únik z reality? Aké zdôvodnenia sa im na seminároch podsúvajú?

Na seminároch pani Maríny, ktoré sú navyše vo veľkej miere ovplyvnené knihami Carlosa Castanedu, sa pracuje so silou, zámerom a vôľou. Zámer dáva smerovanie, aby sme na „druhej strane“ nezablúdili, a sila nám má pomôcť ten zámer dosiahnuť. Je dôležité mať zámer, niečo, čo by malo súvisieť s reálnym životom: napríklad liečenie seba alebo niekoho iného, či dosiahnutie niečoho konkrétneho. Podľa mňa však i napriek zámeru človek nikdy nevie, akú silu, resp. ducha priláka, čo s ním tá sila zamýšľa. To je riziko, do ktorého šaman vstupuje...

Pani Marína nám napríklad povedala, že máme ísť za duchom tigra a poprosiť ho o pomoc, alebo máme nájsť koňa, ktorý patrí k nášmu bubnu, máme ísť na šamanskú hostinu a hodovať s ostatnými šamanmi a duchmi a pod. Tieto symboly nám však nie vždy úplne objasnila a všetko tak záležalo na skúsenosti a fantázii každého z nás. Na všetky pochybnosti ľudí vždy odpovedala, že sa nemáme báť, že ona má dohodu s bytosťou, za ktorou cestujeme, a že všetko bude v poriadku.

Na seminároch, kde sa vyrábali veci, mali účastníci ísť „na druhú stranu“ pre inšpiráciu a s určitým zámerom. Takto vyrobená vec potom mala určitú silu a niesla určitú informáciu - čo už hraničilo s mágiou. U severoamerických

indiánov sa s takto vyrobenou vecou nakladalo s náležitým rešpektom, u pani Maríny sa predávajú navzájom medzi účastníkmi seminára, alebo dokonca v ich obchode.

Sú šamanské videnia len hrou podvedomia, alebo sú konkrétnou duchovnou skúsenosťou?

Podľa mňa sú to dve stránky jednej veci, ktoré sa navzájom nevylučujú, ale dopĺňajú. Z vedeckého pohľadu sa pri hlbokej meditácii či šamanskej ceste mení rozsah meraný na EEG, čo je neurologická vyšetrovacia metóda merajúca elektrickú aktivitu mozgu človeka, na vlny theta, ktoré sú typické pre hlboký spánok. Čo sa duchovnej stránky týka, z „druhej strany“ sú často prinesené veci, ktoré vystihujú stav vecí v tomto svete - napríklad konkrétne rady, ktoré naozaj môžu pomôcť.

V čo vlastne šamani veria?

Šamani neveria v Boha tak ako je to v kresťanskom ponímaní. Veria v univerzum, neosobnú silu, ktorej sme všetci súčasťou. Šamani pracujú s duchmi, vo svojich obradoch ich prosia o priazeň, o priaznivé počasie, o pomoc. Im prinášajú obeť, napríklad tabak, v niektorých kultúrach i zvieracie obety.

Ako sa človek stáva šamanom?

V tradičných kultúrach, kde šaman plní funkciu kňaza, si svojho šamana vždy vyberá kmeň. Ten určí, či mu bude dôverovať a nechá sa liečiť a viesť. Budúci šaman sa vyberá na základe sna, preukázaním nejakých zvláštnych schopností, na základe dedičstva v rodovej postupnosti, alebo musí byť vyliečený nejakým iným šamanom. Potom musí prejsť niekoľkoročným učením u staršieho šamana, podstúpiť množstvo skúšok, zažiť rozštvrtenie - kedy ho duchovia na šamanskej ceste napríklad rozrežú a potom znovu dajú do kopy, čo má zväčšiť jeho silu a priniesť mu nové poznanie. Musí tiež prejsť iniciáciou - rituálom, ktorým je prijatý medzi šamanov a ktorý je často veľmi bolestivý.

V dnešnej spoločnosti je to ale opačne - človek si sám zvolí, že ide na šamanský seminár a potom sa vyhlasuje za šamana, aj keď nemá žiadne spoločenstvo, ktoré by si ho za šamana zvolilo. A skupinu ľudí čo chcú šamansky pracovať vedie ten, kto sa na jej čelo sám postaví. Ostatní sa ním nechajú viesť, pretože chcú šamansky pracovať, no sami nevedia ako. Pani Marína dokonca už na základnom seminári, ktorý trvá jeden víkend, zvykla vyhlasovať, že si vie celkom dobre predstaviť, že po skončení seminára budú všetci, či aspoň väčšina účastníkov šamanmi.

Spomenuli ste pojem šamansky pracovať. Ako to v praxi vyzerá, čo si máme pod tým predstavovať?

Na seminári pani Maríny to vyzerá asi tak, že keď sa šamansky pracuje, v miestnosti je aj päťdesiat ľudí, každý bubnuje alebo hrká hrkálkou, tancuje silový tanec a pritom spieva silovú pieseň. Výsledkom je hluk, ten kto spieva sa ani nepočuje, nemá žiadne súkromie. Silovú pieseň či tanec si človek prinesie „z druhej strany“, spieva alebo tancuje podľa toho, čo sa odohráva na šamanskej ceste, ako to cíti. Má ho to upokojiť, zbaviť strachu a dodať mu silu.

Avšak napríklad u severoamerických indiánov sa tradovalo, že silovú pieseň by človek nemal spievať nikomu, mal by si ju spievať iba sám, keď ho nikto iný nepočuje, lebo ak by ho počul, môže prísť o silu. Výnimkou sú samozrejme piesne prinesené pre nejakého iného človeka alebo na nejaký účel, ale inak osobné silové piesne prinášajúce silu majú byť spievané výhradne v súkromí.

Takže na Slovensku môže šamansky pracovať ktokoľvek? Stačí mu na to základný seminár?

Pravdepodobne áno, aj keď podľa môjho názoru šamansky cestovať či dokonca liečiť by nemal hocikto, kto si zmyslí, že to chce robiť. Napríklad u Irokézov sachemovia, ľudia ktorí viedli ľud, nemohli so sebou nosiť ani zbraň, ani sa zúčastňovať na love či bojoch s nepriateľmi. Pri svojich rozhodnutiach boli prísne kontrolovaní. Pri najmenších pochybnostiach mohli byť staršími ženami kmeňa zbavení moci. V slovenskej šamanskej skupine ale ten, kto pochybuje o pani Maríne a o tom, čo sa robí, je hneď odsúdený s tým, že ho ovláda dravčia myseľ (opísaná v predošlom článku). Je mu buď poskytnutá „liečba“ tým, že sa doňho pani Marína naváza, alebo je mu vynadané či je ostatnými ignorovaný.

Okrem šamanských bubnov aké iné pomôcky sa ešte používajú?

Na základnom šamanskom seminári sa robí tzv. *orákulum s kameňom* - mali sme nájsť odpoveď na náš problém pomocou toho, aké obrazce vidíme na prinesenom kameni, a mali sme tiež priniesť druhému človeku, ktorý sa zúčastňuje seminára, ďalšie silové zviera. To sa robí tak, že ten, ktorému má byť ďalšie silové zviera prinesené, necestuje, cestuje len ten, ktorý mu ho má priniesť, a to mu potom vdýchne do tela a pošepká mu do ucha o aké zviera šlo. V praxi to znamená, že šaman prinesie pacientovi silu a tá sila je pre pacienta liečivá.

Neobvyklé na seminároch, ktoré sa konajú v našom modernom svete je, že zatiaľ čo v prírodných národoch šaman cestoval sám a so svojimi súkmeňovcami komunikoval spevom či tancom, na súdobých seminároch šamansky cestujú všetci

účastníci, často vrátane toho, kto ten seminár vedie.

Cítili ste sa v spoločnosti pani Maríny slobodne, alebo naopak, nemohli ste sa zbaviť dojmu, že niekto s vami vedome a nečestne manipuluje?

Pani Marína veľmi rada hovorí o slobodnej vôli. Ľuďom však ustavične diktuje čo a ako majú urobiť, ako si majú zariadiť svoj vlastný život a to podľa mňa ich vlastnú vôľu skôr otupuje. Hovorí im, že majú počúvať znamenia - ktoré prichádzajú nielen z prírody a prostredia okolo, ale sú to napríklad aj jej žmurknutia a sprisahanecké pohľady - aj keď to nikdy nikto nepovie nahlas.

Raz na seminár prišiel istý človek, ktorý sa venoval šamanizmu a na semináre chodil pravidelne. Otvorene pani Maríne povedal, že sa mu nepáči, ako okolo seba zhromažďuje ľudí ako dajakú sektu. Ona mu na to odpovedala, že zraňuje ľudí. Myslím, že pani Marína dokáže zareagovať na každú takúto nepríjemnú situáciu, čo jej verní na nej obdivujú.

Jednou z vecí, ktoré ma na pani Maríne oslovili, bolo jej vyhlásenie, že v jej očiach je šaman čestným človekom. Mala som v živote dosť zlé skúsenosti s ľuďmi a tak som bola rada, že sa konečne našli čestní ľudia, s ktorými sa dá normálne vychádzať a komunikovať. Na začiatku to tak naozaj vyzeralo, no keď som s pani Marínou a jej „rodinou“ - ako volá dievčatá, ktoré s ňou žijú - strávila viac času, všimla som si, že niektoré jej praktiky až tak čestné nie sú.

Napríklad jej už v minulom príspevku spomenuté výlety s jej „vyvolenkyňou“, ktoré boli v podstate za naše peniaze, za peniaze ľudí, ktorí na úkor svojich vlastných potrieb platili za semináre. A tie neboli vôbec lacné, za jeden víkendový seminár ste si mohli kúpiť aj DVD prehrávač. Alebo jej správanie sa k ľuďom - hlavne ak sa jej niekto znepáčil. Tento rozdiel medzi tým, aká bola na seminároch a aká bola v súkromí spôsobil moje prvé pochybnosti, až som jej nakoniec prestala dôverovať úplne.

V čom sa vám zdá jej manipulácia nebezpečná?

Pani Marína veľmi rada láme ľudí, hlavne takých, ktorí majú svoj názor na svet. Ten sa snaží zmeniť a vyvolať v nich tak pochybnosti. No najmä u človeka s nízkym sebavedomím je veľmi pravdepodobné, že sa zamotá do jej sietí a tak ľahko od nej neodíde - lebo našiel niekoho, kto „vie viac a vidí do duší ľudí“.

Zo správania pani Maríny som za tie roky nadobudla pocit, že sa bojí byť sama. Všade vždy chodí s dievčatami, ktoré s ňou žijú. Ony a aj ľudia, čo chodia pravidelne na semináre, sú jej úplne oddaní. Dokonca aj tón reči a pohyby kopírujú po nej, preberajú jej slovné zvraty a čo je najhoršie, aj názory. Stáva sa i to, že už po prvom stretnutí s pani Marínou sa človek presťahoval do mesta, v ktorom pani Marína býva a stal sa súčasťou jej komunity.

Napriek všetkému by som však nechcela byť na jej mieste. Nemyslím, že má s niekým rovnocenný vzťah. Všetci na ňu vzhliadajú ako na nejakého vodcu, pýtajú si od nej radu a bez jej súhlasu neurobia žiadne vážnejšie rozhodnutie. Mám taký pocit, že sama pani Marína je už z toho všetkého unavená no nedokáže sa vzdať toho čo má a preto v tom zotrúva ďalej, lebo únava a vyčerpanosť je len vedľajším efektom toho čo robí a čoho by sa nedokázala vzdať.

Kto všetko navštevuje semináre pani Maríny?

Rôzne skupiny. Okrem tých, ktoré popísala pani v minulom čísle tam chodia tiež ľudia, ktorí sa stretávajú na internetových fórach o šamanizme. Tí úplne žijú snením a vecami s nimi spojenými, veria tomu ako pravej realite, dokonca neváhajú siahať aj po drogách, aby mali zážitky zmeneného stavu vedomia a aby si pomocou drog „vyriešili“ nejaké svoje osobné či duchovné problémy. Sama pani Marína však v tom čase, keď som tam ja chodila, akékoľvek drogy odmietala.

So slovenskou podobou šamanizmu máte niekoľkoročnú osobnú skúsenosť. Čo by ste chceli z odstupom času poradiť tým, ktorí s ním po prvý raz prídu do živého kontaktu?

Myslím si že najdôležitejšie pre človeka, ktorý sa po prvý krát ocitne na seminári, je zvládnuť počiatočné očarenie z toho, ako to všetko „funguje“, ako všetko vystihuje jeho terajšiu situáciu. Podľa mňa to, že niečo funguje neznamená, že je to aj dobré a správne. Mal by tiež potlačiť v sebe pokušenie ovládať veci, keď sa pred ním zrazu nečakane otvorí more rôznych „duchovných“ možností. Šamansky pracovať sa dá takmer na čomkoľvek, čo je pre hľadajúceho človeka veľmi atraktívne, a keď sa tým človek nechá uniesť, začne vidieť svet ako v pokrivenom zrkadle - a čo je najhoršie, ani si to neuvedomí. Šamani v prírodných kultúrach nikdy nechodili na druhú stranu za zážitkom - vždy mali na to dôvod, ktorý súvisel s ich životom - niekomu chceli pomôcť alebo niečo vylepšiť. Vždy za nimi niekto iný prišiel, nerobili to „len tak“. Toto sa v dnešnej dobe zneužíva.

Napriek pochybnostiam čo vás primälo opustiť túto cestu?

Ako som sa dozvedela, pani Marína bola z prísne kresťanskej rodiny a keď sa začala venovať šamanizmu jej vzťahy s ňou sa zhoršili. Ale aj vzťahy ľudí, ktorí navštevujú jej semináre, s ich vlastnými rodinami nie sú vždy práve ideálne. Väčšina jej stúpcov sa od vlastných rodín odcudzila, vrátane mňa. Moja rodina sa ma však našťastie nevzdala a preto bol pre mňa odchod od pani Maríny o to ľahší - mala som sa kam vrátiť, za čo mojej rodine teraz z celého

srdca ďakujem. A namiesto šamanského praktikovania som sa dala na vieru - som kresťankou.

Po štyroch rokoch viac menej pravidelného praktikovania šamanizmu a chodenia na semináre som skončila s pocitom úplnej prázdnoty, bez akýchkoľvek normálnych pocitov, no s celou škálou nutkavých pocitov, s odcudzením od rodiny a priateľov, ktorých som predtým mala. Psychiater, v ktorého ambulancii som sa ocitla, mi potvrdil, že z takéhoto druhu „duchovnej práce“ sa môžu prejavíť rôzne psychické poruchy, ba až schizofrénia. Prečo som teda odišla? Na to vám odpoviem veľmi jasne - nebola som tam šťastná..

Ďakujem za rozhovor